

SABADELLENCES

(2ª PART)

La visió de l'Església a la premsa sabadellenca (1936-1938).

Albert Arnaus, Ernest Gallart i Jordi Moliner

ACTITUDS DAVANT UNA POSSIBLE REOBERTURA DELS TEMPLES I DEL CULTU CATÒLIC¹

La reobertura dels centres de culte ocupa uns dels apartats temàtics més importants. La primera informació és un article anomenat: "Mirador local: Santos y flores", signat sota el pseudònim de Polaka². L'article és una queixa perquè estan retornant els vells costums sociològics religiosos i la pràctica religiosa. Consta la tornada de la celebració de l'onomàstica, en concret la de Santa Maria, la Mare de Déu d'agost, a través dels obsequis de flors i del costum de comprar dolços a les pastisseries. Afegeix que cal estar alerta per tornar a escombrar si cal aquest rebrot religiós. Rebutja la propaganda que es fa a Ràdio Barcelona a través del butlletí religiós patrocinat per la Comissaria de Propaganda de la Generalitat de Catalunya i rebutja que el *Ministerio de Justicia* autoritzi l'emissió de misses i de funerals. Està preocupat perquè es pot passar de l'espai de la privacitat a l'espai públic. Ataca a Joan Comorera pel fet que no són autèntics marxistes; i volen que el poble se n'adoni d'aquest doble llenguatge dels polítics que es manifesta en aquesta permisivitat envers el fet religiós, bo i recordant que Lenin deia que la religió era l'opi del poble. També s'emfatitza aquesta temàtica en la sèrie d'escrits que Berroqueño publicà a les pàgines de Superación en les seves suposades converses amb Doña Brígida en un refugi antiaeri, Doña Brígida, exponent la saviesa popular, adverteix a Berroqueño sobre el perill de les mesures del ministre Manuel de Irujo, considerant que tant el govern com el PSUC (al que temen) conspiren per fer marxa enrera en el camí que la revolució de juliol havia marcat; tant Berroqueño com Doña Brígida confien en els "incontrolats" que, si cal, tornarien a actuar³. *Vertical* també recull aquesta temàtica en un comentari de R. Ribes⁴, el mes d'agost de 1937, titulat: "La tolerància a l'església catòlica. Parlem-ne?". Des d'aquí, s'acusa novament a l'Església de tenir participació en la sublevació feixista sent els temples base material de l'alçament havent prestat tot tipus de suport, econòmic, logístic i humà, al cop d'estat, per tant ho considera contra-productent malgrat considerar: "Ja ho hem dit que no ens oposem a que la llibertat i la tolerància sigui respectada per tots i per tothom, però és que hi ha circumstàncies com les que fatalment esmentem d'aquesta església romana que des de fa segles ha ocasionat rius de sang que ni ara ni després pot gaudir, per la seva traïció i violència d'una veritable tolerància perquè haurà d'ésser tan restringida i purificada que quasi quedarà reduïda en el no res". En aquesta mateixa línia, El Casal de la Cultura, es manifesta, a través de *Vertical* per exposar el seu parer, el setembre de 1937 a "Notable manifiesto. El Casal de la Cultura al pueblo"⁵ on rebutgen la pretensió de restablir el culte catòlic, presentant a l'Església, en especial l'espanyola, com la cau-

La Sagrada Família

Bisbes, militars facciosos i contrabandistes famèlics són a les acaballes del seu regnat de justícia i pau social (?).

Full Oficial, Òrgan del Comitè Local de defensa de Sabadell, núm.29 (20-08-1936), portada. AHS

Full Oficial, Òrgan del Comitè Local de defensa de Sabadell, núm.29 (20-08-1936), portada. AHS

¹Sobre el particular resulta imprescindible consultar alguns llibres apareguts sobre aquest tema com ara el d'Albert MANENT i Josep RAVENTÓS (1984); o les obres d'Hilari RAGUER (1976) i (1993)

²POLAKA (pseudònim). "Mirador local: Santos y flores", *Superación* 15 (18-VIII-1937). El pseudònim complet d'aquest col·laborador habitual del diari era professor Polaka i els temes sobre els quals escrivia eren variats.

³Berroqueño (pseudònim). "Listo el oído: los diálogos con Doña Brígida", *Superación*, 16 (19-VIII-1937) i "Doña Brígida tiene unos golpes", *Superación*, 27 (1-IX-1937).

⁴R. RIBES, "La tolerància a l'església catòlica. Parlem-ne?", *Vertical*, 296 (24-VIII-1937).

sant universal de tots els mals, en frases com:

El católico a la española es - excepciones a parte, individuales y colectivas - el mercader de conciencias, el traficante del "opio del pueblo", el gángster a caballo de la cruz, el agente administrador de los bienes celestiales y terrenales - sobretodo los terrenales - el transformador del templo en lonja de contratación. (...) Y el catolicismo español es la sociedad anónima constituida y organizada para la defensa de estos intereses y de los capitales que los producen. Y por eso es, entre nosotros, el apoyo y al mismo tiempo el complemento indispensable de la aristocracia, del militarismo y de la plutocracia. El catolicismo español es, pues, la base física y psíquica del fascismo. Y el fascismo es la guerra, la destrucción, el terror, el analfabetismo, la incultura, la injusticia, la esclavitud, la inhumanidad, la insensibilidad.

Aquests articles no deixen de queixar-se de la vinculació del catolicisme amb el bàndol "nacional", i es qüestionen per tant la necessitat de tolerar el culte catòlic en un moment d'aferrissada i sagnant lluita en contra de les tropes franquistes. Discrepen per tant, obertament, de la postura conciliadora del ministre Manuel de Irujo, o fins i tot de la mateixa Generalitat de Catalunya; interessats en demostrar que al bàndol republicà existia una llibertat de pensament i d'actuació religioses, confiant així que la opinió pública internacional respecte a la República milloraria. D'altra banda interessava que els catòlics del bàndol republicà no s'identifiquessin automàticament amb els franquistes. Com podem veure, les organitzacions de classe, distaven força d'aquesta forma de pensar.

A "La religión es el opio del pueblo"⁶, J. Ferrando es lamenta i reflexiona al respecte de les gestions del ministre de justícia, Manuel de Irujo. Es pregunta per què, qui es diu *ministro de Justicia*, i en plena revolució, es permet el luxe d'establir llibertat de cultes, la llibertat de la religió. La religió és la incultura que ha causat tantes víctimes a Espanya i en el món sencer. Li fa memòria que els mossens lluiten contra els obrers junt amb els militars, que no recorda que a l'altra banda de les trinxeres hi ha alemanys i italians amb els mossens. Ja no sap si el ministre ha perdut la memòria o té interès en fer fracassar a la classe obrera. Afegeix que ho

lamentava, però si cal, tornaran a lluitar contra aquesta gentussa. Quan no es talla d'arrel l'arbre, torna a brotar. Com que aquí es matà als mossens i es deixà els bisbes, no es féu res. Finalment, aprofita per informar els catòlics, si és que en queda algun a Catalunya, que no aconseguiran el seu objectiu i que tremolin perquè ells, que no temen la presó, lluiten contra la religió, perquè la religió és el feixisme i això és el que no volen ni permetran mai que triomfi. Recorda els màrtirs Durruti i Ascaso i tots aquells antifeixistes morts, en memòria dels quals no permetran aquest pas enrera en la revolució mundial. La dialèctica anarquista, és més contundent que en d'altres publicacions, i concebeixen aquesta possibilitat - restaurar el culte - com un greu retrocés, una vegada realitzada l'extirpació de l'Església del teixit social (en bona part deguda als seus membres).

OPINIONS I SILENCIS RESPECTE A LES PERSECUCIONS RELIGIUSES

La publicació que es mostra més bel·licosa i que ho esmenta directament és el *Full Oficial*; pensem, però, que aquest diari viu en els moments més extrems de la revolució que seguí al 19 de juliol. A *Vertical*, rara vegada apareixen mencions explícites respecte a les destruccions de convents, esglésies, iconografia religiosa, etc.; encara menys hi trobem referències als assassinats de religiosos o catòlics laics. Generalment, aquestes escadusseres cites coincideixen amb aniversaris del cop militar, o quan alguna circumstància (per exemple l'intent de reobrir el culte públic) posa la qüestió religiosa en primer pla. A *Superación* són molt puntuals però molt violentes i fan referència a la "feina feta", que caldrà reiniciar si hi ha culte públic o si reapareix qualsevol embrió d'organització eclesial. La primera informació és un article del *Full Oficial*, que ja hem comentat a l'apartat 4.1. anomenat: "El capellà i el burot". L'article cita els dos símbols més odiats pel poble: la caseta del burot i l'Església, i destaca:

En totes les revolucions i revoltes, les dues institucions on ha adreçat la seva indignació i la seva força de destrucció el poble al carrer ha estat l'església i la caseta de burots. Es que eren les dues formes d'opressió secular. Es que eren els dos símbols

d'esclavitud. Les esglésies van quedar ja des del primer moment suprimides pel foc purificador de les ires populars. (...) Estem realitzant una veritable revolució. Revolució en tots els ordres. En la política, en l'economia i en els costums. Fem-la bé i amb celeritat. I les dues premisses indispensables són aquestes: destruir el capellà i fer desaparèixer el burot.

Notem que així com al burot se l'ha de "fer desaparèixer" (acomiadant-lo, per exemple), en canvi al capellà se l'ha de "destruir", és a dir eliminar-lo físicament. Seguim amb un altre, analitzat anteriorment, també del *Full Oficial*, "Les escombreries a la covertera"⁸, on després d'elogiar la decisió de requisar tot el material religiós que es trobi a la ciutat, per a fer una gran foguera, i justificar-ne els motius, l'autor (desconegut), no s'està de dir: "*El catolicisme s'ha posat al costat dels feixistes. Doncs rebrà el pes de la justícia popular! Esclafeu l'Església!*". Al *Vertical* del dilluns 26 de juliol del 1937, secció "Espurnes" a l'article "Perquè ens has deixat?..." hi podem llegir⁹:

Ja s'ha acomplert el primer aniversari de la destrucció dels antres celestials de la Religió Catòlica, Apostòlica i Romana, A.M.D.G.. les flames, remuntaven enlaire llurs cossos vermellencs i llençaven vers l'infinit tota la flaire continguda en els racons insòlits i angelicalment podrits d'aquells centres de la hipocresia i la rialleta estilitzada.

Només un munt de runes en restà. El cos inert de la gloriosa Església (al cel sia) fou portat després de rebre els auxilis espirituals i cardenals on corresponia a la seva angelical i pura vida; on els benaventurats obtenen misericòrdia. A la vida eterna, que és amunt, cap allà, amunt.

Deixà la terra amb el beneplàcit de tot-hom. Que Déu (?) la tingui allà on vulgui.

No es convida particularment.

També a *Vertical* i en l'article "Pels que s'exclamen en nom de la fe"¹⁰ es reconeixen (cosa realment excepcional en aquesta publicació), les morts de religiosos i les destruccions de temples durant la revolució, i se'n fa orgullosa defensa. Semblant bel·ligerància antireligiosa és potser una de les més aferrissades que hem trobat a *Vertical* en el període estudiat.¹¹ La tònica general era però, cal recalcar-ho, d'un discret silenci respecte a les destruccions i les persecucions i/o assassinats de religiosos.

Comprenem que els creients, de conveniència o no, aixequessin el crit al cel quan les flames purificadores han destruït els seus llocs d'esplai, mites o reunions clandestines.

(...) *No voldriem parlar-ne massa d'això,*¹² però com que els facciosos n'han fet cavall de lluita, com que els emboscats de medalleta al coll se'n senten agraviats (Sic.), i les mosques balbes pels ventiladors¹³ a la solapa - això era ahir - ploren de tristor, els farem memòria que, les imputacions que fan al poble "rojo" no són més que redundàncies que tenen un punt de partida.

La història ens explica, que no és la primera vegada que a Catalunya i Espanya els temples són destruïts i, *els seus homes ajusticiats pel poble*¹⁴.

Segueix repassant passades destruccions de temples en diverses revoltes: 1600, 1909, 1917 i 1934, fins a arribar al que anomenen la "Subversió facciosa-clerical" del 1936.

DEFENSA DEL CRISTIANISME O D'ALGUN DELS SEUS ASPECTES

Existeixen determinats temes que són recurrents tant a *Full Oficial* com a *Vertical* pel que a defensa del cristianisme, per bé que sempre és una defensa parcial. Els principals són les figures de Déu en algunes ocasions; però sobretot de Crist, associant aquest darrer amb l'essència de l'home humil, defensor dels drets del pobre i l'oprimit i contraposant-lo sempre amb la idea d'una religió catòlica embrutida, traïdora al seu mestratge. Alguns religiosos també en surten ben parats, posats com a exemple de pietat. És curiós que *Vertical* cita en dues ocasions a la comunitat de quàkers¹⁵ de Sabadell, que exercia tasques d'assistència social, citant-los com a exemple de bonhomia, per contraposició a un clergat catòlic que hauria perdut els referents d'amor al proïsme. Menciò apart mereix l'enardida defensa que les dues publicacions fan del clergat basc. *Superació* per la seva part no fa concessions de cap tipus a cap religió.

En el *Full Oficial* del 10 de novembre de 1936¹⁶, és interessant observar com després de criticar durament a l'estament eclesiàstic, l'articulista destaca tan el paper de Crist com el de Déu; en surten ben parats puix que representarien l'espiritualitat autèntica. Així es fa referència a "la idea bona del Jesús pobre" o al Déu que davant de la utilització del seu nom per cometre actes de barbàrie "s'extrimiria [Sic.] de vergonya", encara que la seva posició atea queda clara al finalitzar la frase amb un condicional "si existís". En el *Full Oficial* del 9 de setembre de 1936¹⁷ trobem la primera defensa del clergat basc, en l'article ja citat "Les escombreries a la covertera", val la pena recordar aquí el fragment més representatiu: "Allà (al País Basc), els capellans lluiten als camps de batalla junt amb els treballadors, contra el feixisme. Doncs bé: a tot el País Basc, no s'ha interromput, ni un sol dia, l'exercici del rite catòlic. Si a la resta d'Espanya, el catolicisme ho hagués fet així, no s'hauria trobat amb les esglésies cremades i amb els seus ministres perseguits". L'article és un bon exponent alhora de l'opinió segons la qual l'Església espanyola en general (llevat de l'esmentada excepció basca), hauria estat mereixedora de les persecucions de les que va ser objecte pel seu allunyament (polític, material, espiritual, etc.) del poble menut, apart de la seva implicació i/o suport als militars colpistes. A "Símbol ferit" per Sol-Roig¹⁸ glossa la figura humana de Jesucrist, referint-se a ell com "el gran revolucionari de Natzaret", anomenant al seu torn traïdors a la seva causa els feixistes que actuen i maten en nom seu. "Sacerdotes sin sa" també signat per Sol-Roig¹⁹, es fa ressò d'una frase de Queipo de Llano referida als sacerdots del País Basc on se'ls anomenava així: Sacerdotes sin sa. L'articulista ironitza sobre semblant frase, pronunciada per un que s'anomena defensor de l'Església. En algun altre moment de la vida d'aquest diari, es torna a mencionar al clergat basc com un exemple de pastors implicats amb el seu poble, indicant que la resta de sacerdots d'Espanya s'havia girat en contra dels treballadors. A "El punyal i la creu"²⁰ s'ataca durament al Papat, a l'Església i al fast que l'envolta, tot i defensar novament la figura de Crist:

Els traïdors per triplicat que han fet del nostre territori l'escenari on s'hi representa el pròleg de la gran transformació internacional, tenen per arma esgrimidora entre altres, l'exaltació per la seva banda de les creences religioses que dimanen del vaticà.

Constantment canten les excel·lències del seu bon compliment a l'ensems que posen de manifest l'heretgia de què estan posseïts els rojos.

A la primera locució, el primer contacte que tenim entre els seus satèl·lits, exhibeixen en lloc preferent tota la gamma del martirologi catòlic-romà (...) arriben a ésser tan absurds, tan tan-

La invocació de la creu, o cadascú per on l'agafa

(De "La Publicitat")

Full Oficial. Òrgan del Comitè Local de defensa de Sabadell, núm.67 (03-10-1936), portada. AHS

¹⁵Notable manifiesto. El Casal de la Cultura al pueblo", *Vertical*, 315 (15-IX-1937).

¹⁶J. Ferrando. Ob. cit.

¹⁷"El capellà i el burot", *Full Oficial*, 34 (26-VIII-1936).

¹⁸"Les escombreries a la covertera", *Full Oficial*, 46 (9-IX-1936).

¹⁹"Espurnes", "Perquè ens has deixat?...", *Vertical*, 270 (26-VII-1937).

²⁰"Pels que s'esclamen en nom de la fe", *Vertical*, 444 (14-II-1938).

¹¹No cal oblidar que *Vertical* havia estat setmanari des de 1932 a 1934 i que aleshores era famós pel seu furor anticlerical, en especial pels àcids dibuixos de Grapa.

¹²Subratllat en l'original.

¹³Es refereix a les creus, anomenades despectivament així.

¹⁴Subratllat en l'original.

¹⁵Societat religiosa fundada a Gran Bretanya al segle XVII per John Fox que exalta els valors de la no violència i de la caritat cristiana. No tenen culte extern ni jerarquia eclesiàstica. Durant la guerra civil, portaren a terme activitats d'assistència material al bàndol republicà i als exiliats a la postguerra.

¹⁶*Full Oficial*, 90 (10-XI-1936).

¹⁷*Full Oficial*, 46 (9-IX-1936).

¹⁸SOL-ROIG (pseudònim). "Símbol ferit", *Vertical*, 116 (27-I-1937).

¹⁹SOL-ROIG (pseudònim). "Sacerdotes sin sa", *Vertical*, 129 (11-II-1937).

²⁰"El punyal i la creu", *Vertical*, 186 (19-IV-1937).

cats de cervell, tan trabucaires, que, tergiversant aquelles doctrines que se'n diuen guardadors, no es donen compte del ridícul que posen a aquell Crist, que, precisament, donà la seva vida pel poble, visqué perseguit i pobre, mentre aquell que es titula el seu representant viu en un riquíssim palau amb les seves valuoses teles, joies i pedreria per a poder bastir les onze mil habitacions de què es compon la "barraca" del "pobre" vicari.

Aquesta és una de les seves teories. El mestre que sembla la idea a cost de la seva pròpia vida, que visqui pobre, perseguit i empresonat.

Els "vius" recolliran la llavor, tergiversaran els conceptes i viuran en ganduleria perpètua.

"En dono fe..." per Antoni Ruiz Vilaplana²¹ suposa una raresa en la línia general de *Vertical*. El capítol, "Els enterraments de la cartoixa"²² té d'extraordinari el fet que per primer cop es presenta a religiosos com a sincerament contraris i consternats per les matances de "rojos" en la zona nacional. Concretament l'autor dona testimoni dels afusellaments produïts prop de la Cartoixa de Miraflores (a uns 3 quilòmetres de Burgos), cap a mitjans d'agost de 1936, en les persones del capità Ojeda i altres militants (aquests civils) d'esquerres. El fet produí una sensació de rebuig en aquella comunitat religiosa. En paraules d'un dels cartoixos, en cap moment havien temut l'ira del poble, i considerava que aquell fet produït a escassos metres del cenobi marcaria un abans i un després en la percepció que el poble menut tindria en endavant de la comunitat, associant catolicisme amb colpisme. Un altre fet curiós, i inèdit fins aleshores, és que l'autor no s'amaga de les seves conviccions cristianes ni del fet que solia assistir a missa en aquell indret burgalès. És evident que la virulència de mesos anteriors s'havia esvaït en part, i s'intentava evitar que la població catòlica de la reraguarda republicana s'identifiqués automàticament amb el franquisme. En "Els amics Quàkers de la nostra ciutat"²³ es destaca la tasca humanitària d'aquesta comunitat religiosa a Sabadell, anomenant-los els "amics de la llum". Suposa un intent de demostrar que el catolicisme havia perdut els autèntics referents d'amor i caritat cristians, i per això hauria estat foragitat, mentre que aquesta confessió - vinguda a la ciutat en missió d'ajut als infants principalment - preser-

via aquelles primigènies qualitats. És curiós d'observar com qualsevol mitjà era útil per atacar al catolicisme, fins i tot la comparació amb altres confessions cristianes; per anecdòtica que pogués resultar la comunitat quàquera a Sabadell o fins i tot a Catalunya, resulta una excel·lent excusa per a deplorar l'actitud de la jerarquia catòlica, i el seu allunyament del poble.

ANTICLERICALISME O PURA IRREVERÈNCIA RELIGIOSA

És un fet constatat que els atacs a l'Església, sense un motiu concret, provenien ja d'una tradició anticlerical ben arrelada entre l'esquerra sabadellenca. Sense anar més lluny, *Vertical*, en la seva primera etapa com a setmanari es va caracteritzar per la seva mordacitat envers les sotanes i els hàbits. Tanmateix en el període bèl·lic, les burles perquè sí, no són excessives; en general es critica tal o qual actitud de la institució eclesiàstica vinculada directament amb el present. Podríem dir que els atacs no són gratuïts quasi mai, però que la ofensiva dialèctica antireligiosa sol ser una constant en totes tres publicacions. Si n'hem de destacar alguns exemples serien aquests dos:

El primer apareix al *Vertical* de dimarts 12 de gener de 1937, a la secció "Xeringades": i porta per títol "Les aranyes"; es tracta d'un breu article dedicat sobretot als botiguers, en el qual però tampoc no se n'escapen ben parats els jesuïtes: "*Les aranyes són fastigoses i antiestètiques com els deixebles de Loyola on damunt dels seus lloms hi duen marcat l'estigma del lladrocini [Sic.], l'assassinat i la ganduleria...*"²⁴. L'altre també és de *Vertical*, de la secció "Caviar" i es titula "Escena familiar feixista"²⁵ per Pep de la Rosa. És una burla respecte a una suposada situació en una llar catòlica (i filo-feixista) catalana, en la qual el fill ha d'anar a la guerra, cridada a files la seva lleva per la República. Es ridiculitza sobretot les medalles i estampes de la Verge, els ciris, les oracions, i tota l'amalgama d'elements de culte popular que hom pot esperar en una situació com aquesta.

ESGLÉSIA COM A ENGANY, CÒMODE MODUS VIVENDI, SUPERSTICIÓ ...

En els primers números del *Full Oficial*, el tema de la col·laboració amb

l'aixecament era el que apareixia quan es feia referència a l'aspecte religiós, però a mesura que anem avançant en el temps, els articles es centren més en la crítica a la religió especialment com a manera d'engany, com a element econòmic més que espiritual, destacant l'aspecte hipòcrita i fals del clergat, com també en els aspectes caritatius i assistencials. Les crítiques en aquesta línia les trobem en articles de números posteriors com és el cas d'una notícia publicada en el número 74²⁶ en que, amb el títol "L'Església concedia fills per 30.000 Ptes.", s'explica el contingut d'un document suposadament trobat en un convent de Sabadell, segons el qual, cap a l'any 1927, una parella que desitjava tenir un fill, aconsellada pel seu director espiritual, varen demanar-ho a la Santíssima Trinitat, promentent que si se'ls hi concedia, donarien 30.000 Ptes. per a costejar les carreres de tres missioners. I va succeir que a l'any següent varen tenir un fill, i complint la promesa, varen donar aquesta quantitat al Superior Provincial dels Missioners. L'article acaba dient: "*i no fem comentaris, perquè del document es comenta sol*". El títol és més espectacular que la notícia en si (es procura atraure l'atenció del lector) i es destaca l'aspecte materialista de l'Església i l'engany a que són sotmesos els creients. Seguint la línia materialista de la religió, i en contraposició al seu aspecte espiritual, es presenta un article intítulat "La religió és la base del capitalisme"²⁷, que no està signat. A la part superior de l'article apareix una espècie de butlleta en la que hi figura la capçalera de la parròquia del Santíssim Salvador, i que representa una mena d'accions (com les d'una empresa o banc), anomenades de caritat, per a la construcció d'aquesta parròquia. El total del capital amb el que es participa és de 25 pessetes, distribuït en cinc cupons de cinc pessetes cadascun, destinats al "Banc de la Caritat". Algunes de les frases que acompanyen al cupó animen a participar en l'aportació, com ara recordar que a l'altre món hom no s'emporta els béns materials, o amb lemes com: "*no vulguis morir-te sense tenir almenys un capitallet al Banc de la Caritat*". La troballa d'aquest paper és objecte de la crítica de l'autor,

on destaca que l'esperit capitalista propi de l'Església està per sobre de l'espiritualitat, i així ens ho presenta clarament al títol de l'article. Aquesta falsa espiritualitat que presenta l'Església, i el seu pacte amb el feixisme, són les raons per les quals els proletariat exterioritzaria el seu odi envers ella.

Els últims dos articles trobats que critiquen la manera de fer de l'Església es centren en presentar l'aspecte dubtosament caritatiu de certes institucions portades per l'estament eclesiàstic com a llocs plens d'hipocresia i on l'aspecte materialista és el que importa per damunt de tot. Així, l'onze de novembre, i amb el títol "La cara i la creu"²⁸ (sense autor), es fa una crítica destinada a comparar els establiments benèfics portats per religiosos amb l'amor i l'afecte que una mare dona als seus fills. Aquests establiments de caritat per a nens orfes són analitzats traient tots aquells aspectes que puguin semblar positius. Es critica l'obligació a fer resar als infants, aixecant-los a mitjanit; a cantar als cors de les esglésies a una "madre" (es ressalta que s'ha de fer en castellà) que no saben qui és; a estar immòbils, rígids, callats, amb disciplina, a contranatura del que són; a destinar pocs diners per a ells en vestits i menjars per a així poder-se embutxacar la resta i viure en un món de luxe; evitant cap afectuositat envers els menuts. Tots aquests aspectes són presentats i contrastats amb el veritable amor que les mares donen a llurs fills, i els esforços i afanys que tenen per ells. L'aspecte hipòcrita de l'Església que es critica queda reflectit en frases com: "era amagada sota d'aquell somriure amable que totes les persones religioses aprenen com un deure". L'altre article està fet dos dies després, tampoc porta signatura, i el seu títol és "La llum nova ho enllumena tot"²⁹. Es tracta d'un comentari que fa referència sobre el paper de les infermeres que han ocupat els llocs de treball als hospitals, asils i manicomis, on abans estaven les monges i els capellans. La comparació entre allò d'abans i la nova situació fa aparèixer els aspectes més negatius del tracte donat per "les esposes de Crist i els esposos de la Verge", qualificatius que l'autor els hi dona. L'article finalitza indicant que tot ha canviat cap a bé i s'anima a les infermeres a seguir en aquesta línia d'ajuda a aquells que ho necessiten.

En el seguit de referències que apareixen a *Superación* sobre l'Església com a institució i el cristianisme com a religió, es detecta una visió general que rebutja els plantejaments ideològics cristians des d'un punt de vista racional. La religió és la incultura, la ignorància i és la causant de totes les víctimes a Espanya i en el món sencer³⁰ i també és un *modus vivendi* concebut per uns "rosegadors espirituals" que es dediquen a fomentar el cretinisme popular i a explotar-lo tot vivint d'ell³¹. L'anarquisme proposa a més d'una transformació social, una transformació de valors, una transformació ètica. Aquesta proposta era contraposada amb el model imperant: el de la religió tradicional. Sota el títol: "Reapertura de templos"³², aparegué un article anònim en el qual es referia que en una xerrada dominical del butlletí religiós de la Generalitat, on s'atacava a la religió catòlica i es lloava el protestantisme, model, segons el locutor, de defensa del pensament i dels drets de l'home i de la vida. L'anàlisi dels anarquistes era ben clara: no era més que una maniobra per reinstaurar unes idees, amb una altra formulació, que es trobaven enterrades des del dinou de juliol per les flames de la justícia popular. Tant el catolicisme com el protestantisme eren una mateixa cosa: intolerants on dominaven i tenien majoria. L'autor esmenta elements negatius comuns a les dues, com la inquisició i exemplifica el paper de les religions mitjançant l'actuació dels diversos països en el conflicte civil: els italians catòlics i també els alemanys i anglesos protestants actuen tots plegats vilment contra el país. Les preteses virtuts del protestantisme lloades des de la ràdio són considerades pura fal·làcia. Catolicisme i Protestantisme s'adapten a totes les circumstàncies de la vida per treure partit i conservar els privilegis dels poderosos. Les dues consagren l'explotació, la divisió en classes, la resignació i el renunciament i edifiquen els fonaments ideològics sobre la fe cega, la inconsciència i la mentida.

La proposta anarquista rau en construir l'edifici de l'home, fent-lo conscient i dignificant-lo. L'únic déu és ell, suprem ésser de la natura i de la vida i cal rebutjar un model construït sobre la mentida i el renunciament.

***

Full Oficial. Òrgan del Comitè Local de defensa de Sabadell, núm.26 (17-08-1936), portada. AHS

²¹Es tracta de la reproducció del capítol VII del llibre d'aquest autor, publicat per aquelles dates.

²²Antonio RUIZ VILAPLANA. "En dono fe...", *Vertical*, 420 (17-I-1938). Capítol VII "Els enterraments de la cartoixa".

²³"Els amics quàkers de la nostra ciutat", *Vertical?* (15-II-1938).

²⁴"Les aranyes", *Vertical*, 103 (12-I-1937).

²⁵Pep DE LA ROSA, "Escena familiar feixista", *Vertical*, 171 (1-IV-1937).

²⁶*Full Oficial*, 74 (12-X-1936).

²⁷*Full Oficial*, 90 (10-XI-1936).

²⁸*Full Oficial*, 100 (11-XI-1936).

²⁹*Full Oficial*, 102 (13-XI-1936).

³⁰J. FERRANDO, "La religión es el opio del pueblo", *Superación*, 34 (9-IX-1937).

³¹SUCESOR (pseudònim), "Mirador local: Pobres espíritus o espíritus pobres", *Superación*, 59 (8-X-1937).

³²"Reapertura de templos", *Superación*, 29 (3-VIII-1937).